

# Kétszáznegyven évvel ezelőtt nem volt zsidó kereskedő Pesten

Az Illyefalvi S. Lajos dr. szerkesztésében megjelenő *Fővárosi Statisztikai Értesítő* igen érdekes cikket közöl a pesti kereskedők testülete alapításának 240 éves évfordulója alkalmából. I. Lipót császár 1699. augusztus 15-én írta alá a szabadalomlevelet, amellyel a pesti polgári kereskedők és kalmárok testületi szabályzatát megerősítette. Ez a testület ma is megvan, de már régóta nincs az a hatalma és tekintélye, mint egykor, helyébe más intézmények léptek. A szabadalomlevél kihirdetési záradékában felsorolt 14 kereskedő kivétel nélkül mind keresztény. Ezzel szemben az 1935. évi összeírás 101.357 keresőt talált a fővárosi kereskedelemben és köztudomású, hogy ezeknek túlnyomórésze zsidó. Ennek a változásnak oka az, hogy az eredeti szabályzatban lefektetett szigorú elvek a későbbi liberális felfogás következtében többé érvényre nem juthattak.

Az említett szabályzat kimondja, hogy kereskedő vagy kalmár csak a római katolikus egyház híve lehet. „Mivel azonban a töröktől ismét visszahódított Magyarországon a rác és görög kereskedők számságuk és mindenütt türetnek, ezek is ismeretesenek el teljesjoguaknak”. A testület tagjai fel voltak jogosítva arra, hogy ellenőrizzék az illegitim kereskedőket, amelynek különösen a zsidók voltak és akiknek a szabad királyi városokban sem lakhelyük, sem üzletük nem lehet. Az ilyeneket rajtakapás esetén áruiktól a bíróság közbenjöttével megfoszthatták.

Nagy gondot fordítottak a pesti kereskedők az erkölcsre és a családi élet tisztaságára. Annak, aki kereskedő akart lenni, igazolnia kellett, hogy törvényes születésű, kitanult kereskedőnél inaskodott, legalább három esztendeig volt segéd valamelyik tisztességes polgári kereskedő üzletében, házas ember, vagy pedig kötelezi magát, hogy rövid időn belül megszűnik. Idegenek csak a négy országos vásáron árulhattak Pesten, viszont a pesti polgári kereskedő csak egy nyitott üzletet vagy boltot tarthatott és országos vásárok alkalmával ezenkívül még egy bódét vagy sátrat állíthatott fel a város valamelyik utcáján.

A testületi szellemre sokat adtak. A bajbajutott kereskedőt támogatni kellett, a megbetegedett testvér ápolására a testület néhány tagját kirendelte, a megszorultnak a közös pénztárból pénzt előlegeztek. Az elhalt kereskedő temetésén a

testület tagjainak két font viasz büntetés terhe mellett meg kellett jelenniük. Az istentiszteleteken részt kellett venni minden kereskedőnek és kötelesek voltak a plébániatemplomban a testület lobogója vagy keresztje alatt égő gyertyával részt venni a körmeneteken.

A testület első 14 kereskedője közül 3 volt magyar, 1 savoyai, 1 görög, 1 rác, 2 örmény és 6 német. A magyar kereskedők nevei: Kövér Miklós, Fejérváry Izsák és Kemzey Ádám voltak. A *Pragmatica Sanctio* korában már 25 kereskedője van Pestnek, közülük 4 magyarnevű, továbbá 4 magyar nemes és csak háromnak volt német hangzású neve, a többi rác és örmény. Ebben az időben tehát a pesti kereskedelem nem volt a német nevek kezén. Érdekes, hogy ugyanekkor Debrecenben már 85 kereskedőt tartottak nyilván, közülük 53 volt boltos és 32 tőzsér, vagyis állatkereskedő. Ebben az időben a tőzsérek voltak a leggazdagabbak és a legtöbbjük színmagyar volt.

A testület szabályzata 150 évig tartott rendet a pesti kereskedők között. Mária Terézia 1777-ben új szabadalomlevelet adott, de ez tulajdonképpen a régi szabályzat értelmén és szellemén nem igen változtatott. A szabadalomlevél elrendelte, hogy a kereskedők, segédek és inasok felekezeti különbség nélkül résztvegyenek a körmeneteken. Szociális intézkedés is történt ugyanekkor, mert a szabadalomlevél szerint: „A főnöknek kötelessége leendő, hogy az inast ne házi munkára, hanem a kereskedelem megtanulására szorítsa. Vele ne bánják keményen, sőt inkább úgy, mint családapához illik, oktassa őt a kereskedelem fogalmaiban.” Az inasnak négy évig kellett vándorolnia. Tilos volt a testületbe való felvételkor az új kereskedőket bekebelezési lakoma adásával terhelni, mert ez már sokakat kergetet romlásba.

A XIX. század elején *Gremium* volt a neve ennek a kereskedelmi testületnek, amelyet még a XVIII. században *Bruderschaft*nak neveztek. 1803-ban a pesti kereskedők *Gremium*ának 91 tagja volt, de ezenkívül volt valami egyesületféléjük a tolerált zsidó kereskedőknek is 11 taggal. 1857-ben a népszámlálás 5146 férfit és 564 nőt talált a pesti kereskedelemben. Ettől az időtől kezdve óriási fejlődésnek indult a főváros kereskedelme, az arány azonban rohamosan megváltozott a zsidó kereskedők javára.